

Spis treści

Przedmowa do drugiego wydania	V
Przedmowa	VII
Wykaz skrótów	XVII
Rozdział I. Przestępstwo i jego struktura	1
§ 1. Pojęcie przestępstwa	39
I. Wprowadzenie	39
II. Rys historyczny pojmowania przestępstwa	45
1. Wstęp	45
2. Przestępstwo w starożytności	47
3. Przestępstwo w średniowieczu	51
4. Przestępstwo w czasach nowożytnych	53
5. Przestępstwo na ziemiach polskich	58
6. Podsumowanie	62
III. Rys prawno-porównawczy pojmowania przestępstwa	63
1. Wstęp	63
2. Przestępstwo w prawie niemieckim	64
3. Przestępstwo w prawie francuskim	76
4. Przestępstwo w prawie hiszpańskim	83
5. Przestępstwo w prawie rosyjskim	84
6. Przestępstwo w prawie angielskim	86
7. Podsumowanie	94
IV. Filozofia przestępstwa	94
1. Wstęp	94
2. Przestępstwo jako fenomen moralno-etyczny	96
3. Przestępstwo jako fenomen instytucjonalny	98
4. Przestępstwo jako fenomen ideologiczny	99
5. Przestępstwo jako fenomen antyspołeczny	100
6. Przestępstwo jako fenomen politycznokryminalny	101
7. Przestępstwo jako fenomen utylitarystyczny	103
8. Podsumowanie	103
V. Dogmatyka przestępstwa	104
1. Wstęp	104
2. Definicje pojęcia przestępstwa	105
3. Struktura przestępstwa	110
4. Elementy struktury przestępstwa	117
5. Formy przestępstwa	128
6. Materialne i formalne ujęcie przestępstwa	129
7. Podział przestępstw na zbrodnie i występki	131
8. Klasyfikacje przestępstw	133
9. Podsumowanie	138
§ 2. Podmiot przestępstwa. Warunki odpowiedzialności/nieodpowie-	
dzialności nieletnich	139
I. Uwagi ogólne	139

II. Podmiot przestępstwa	139
1. Uwagi ogólne	139
2. Właściwości ogólne	142
A. Uwagi ogólne	142
B. Wiek	142
C. Poczytalność	146
3. Właściwości szczególne	148
A. Uwagi ogólne	148
B. Właściwości zdeterminowane zakresem stosowania ustawy karnej polskiej	149
C. Właściwości związane z popełnieniem czynu zabronionego w określonej formie	154
D. Właściwości związane z popełnieniem przestępstwa indywidualnego	157
E. Właściwości związane ze stosowaniem środków reakcji prawnokarnej	160
III. Odpowiedzialność/nieodpowiedzialność nieletnich	171
1. Regulacje prawne określające postępowanie z nieletnimi naruszającymi normy prawnokarne	171
A. Uwagi ogólne	171
B. Regulacje prawne obowiązujące do 12.5.1983 r.	172
C. Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich z 26.10.1982 r. (obowiązująca od 13.5.1983 r.)	176
2. Pojęcie nieletniego	178
3. Czyny karalne oraz przejawy demoralizacji mogące stanowić podstawę stosowania środków przewidzianych w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich	180
4. Środki przewidziane wobec nieletnich	183
5. Postępowanie (procedowanie) w sprawach nieletnich	198
6. Zmiany ustawodawstwa dotyczącego nieletnich oraz dostrzegana potrzeba dalszych zmian	202
§ 3. Czyn w prawie karnym	208
I. Miejsce (usytuowanie) czynu w strukturze przestępstwa	208
II. Warunki pozwalające uznać zachowanie się człowieka za czyn w prawie karnym	224
1. Uwagi na temat sposobu formułowania warunków pozwalających uznać zachowanie się człowieka za czyn w prawie karnym – modelowanie postulatywne czy modelowanie rekonstrukcyjne?	224
2. Katalog warunków pozwalających uznać zachowanie się człowieka za czyn w prawie karnym proponowany w wyróżnianych w karnistyce tzw. koncepcjach czynu	229
A. Kausalna koncepcja czynu	229
B. Finalna koncepcja czynu	233
C. Socjologiczna koncepcja czynu	239
D. Przegląd wybranych ujęć czynu w prawie karnym sformułowanych w polskiej karnistyce	242
3. Definicja zaniechania	244
§ 4. Dobro prawne i społeczna szkodliwość czynu	247
I. Uwagi ogólne	247
II. Materialne (społeczne) podstawy zakazu karnego. Antecedencje historyczne	249
III. Materialne ujęcie przestępstwa w prawie karnym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej	265

IV. Materialna treść przestępstwa jako problem kodyfikacyjny w prawie karnym III Rzeczypospolitej Polskiej.	273
V. Paradygmat zagrożenia (naruszenia) dobra prawnego jako aksjologiczna podstawa określenia czynów społecznie szkodliwych w Kodeksie karnym z 1997 r.	280
VI. Relacja społecznej szkodliwości czynu i jego bezprawności.	293
VII. Zasada społecznej szkodliwości czynu i jej znaczenie w procesie stanowienia i stosowania prawa karnego	297
1. Ustawowa typizacja czynów społecznie szkodliwych	297
2. Ujęcie społecznej szkodliwości czynu i jego karygodności w Kodeksie karnym z 1997 r.	299
3. O potrzebie korektury ustawowego typu czynu zabronionego	302
4. Elementy wyznaczające treść społecznej szkodliwości czynu zabronionego i jej stopień.	304
§ 5. Bezprawność	312
I. Uwagi wstępne	312
II. Powstanie i rozwój pojęcia bezprawności jako elementu przestępczości czynu.	314
1. Rozróżnienie obiektywnego bezprawia (bezprawności) i podmiotowej winy	314
2. Bezprawność w klasycznej (naturalistycznej) systematyce przestępstw	316
3. Bezprawność w teleologicznym ujęciu przestępstwa (neokantyzm)	319
4. Bezprawność w finalistycznej koncepcji przestępstwa.	322
5. Bezprawność w funkcjonalnym ujęciu przestępstwa	332
III. Przekroczenie normy zachowania (sankcjonowanej) jako warunek ustalenia bezprawności czynu we współczesnej nauce polskiej.	339
§ 6. Typ czynu zabronionego (typizacja)	371
I. Wymóg ustawowej określoności czynu	371
1. Uwagi wprowadzające	371
2. Problemy terminologiczne związane z tzw. istotą przestępstwa w piśmiennictwie polskim	374
II. Rozwój nauki o zespole znamion typu czynu zabronionego	377
1. Geneza koncepcji zespołu znamion przestępstwa	377
2. Kształtowanie się nauki o zespole znamion czynu zabronionego w XX w.	379
III. Koncepcje zespołów znamion czynu zabronionego w literaturze niemieckojęzycznej.	389
1. Wielość zespołów znamion.	389
2. Funkcje zespołów znamion czynu zabronionego	395
IV. Zespół znamion czynu zabronionego w piśmiennictwie polskim	397
1. Pojęcie i znaczenie zespołu znamion	397
2. Funkcje przypisywane zespołowi znamion typu czynu zabronionego.	401
3. Propozycje różnicowania zespołów znamion w piśmiennictwie polskim	403
4. Wypełnienie znamion typu czynu zabronionego a bezprawność czynu.	409
V. Podziały znamion czynu zabronionego	412
1. Podział związany ze strukturą przestępstwa (podział strukturalny)	412
2. Podziały logiczne znamion	415
A. Znamiona opisowe i ocenne.	415
B. Znamiona potoczne i odsyłające	421
C. Znamiona ostre i nieostre.	425

D. Znamiona pozytywne i negatywnie określone (znamiona negatywne)	428
E. Znamiona przedmiotowe i podmiotowe	436
F. Tak zwany czwórpodział znamion	441
§ 7. Teorie związku przyczynowego oraz koncepcje obiektywnego przypisania	444
I. Znaczenie przyczynowości w prawie karnym	444
II. Wybrane teorie przyczynowości w prawie karnym	448
1. Teoria warunku <i>sine qua non</i>	448
2. Teoria warunku odpowiadającego empirycznie potwierdzonej prawidłowości	459
3. Indukcja eliminacyjna czy empirycznie potwierdzona prawidłowość jako podstawa kauzalnego wyjaśnienia skutku	462
4. Teoria adekwatnego związku przyczynowego oraz teoria relewancji – w kierunku normatywizowania kryteriów sprawstwa	467
III. Przyczynowość zaniechania	469
IV. Obiektywne przypisanie skutku – o potrzebie odejścia od kauzalnie zorientowanego systemu prawa karnego	475
V. Normatywne kryteria przypisania skutku	480
VI. Kryteria związane z oceną zachowania prowadzącego do negatywnego skutku	482
1. Obiektywna przewidywalność skutku	482
2. Naruszenie reguł postępowania z dobrem prawnym a przypisanie skutku	487
3. Społeczna (nie)adekwatność zachowania sprawcy a nadmierne ryzyko negatywnego skutku jako kryteria jego przypisania	499
VII. Kryteria dotyczące relacji zachowania sprawcy do zachowań innych osób	509
1. Kumulacja zachowań generujących ryzyko negatywnego skutku	509
2. Ryzykowne zachowanie dysponenta naruszonego dobra prawnego	513
3. Ryzykowne zachowania osób trzecich	519
VIII. Kryteria dotyczące związku zachowania z jego skutkiem	521
1. Związek między nieodpowiednością (nadmierną ryzykownością) zachowania a negatywnym skutkiem	521
2. Kauzalność zgodnego z prawem zachowania alternatywnego	523
3. Zwiększone ryzyko skutku jako przesłanka jego obiektywnego przypisania (<i>Risikoerhöhungslehre</i>)	531
4. Cel ochronny normy	541
IX. Zaniechanie a normatywne kryteria obiektywnego przypisania skutku	544
X. Normatywne kryteria obiektywnego przypisania jako problem kodyfikacyjny	553
§ 8. Strona podmiotowa czynu zabronionego	554
I. Rozwój historyczny form strony podmiotowej czynu zabronionego w prawie karnym	554
II. Umyślność i jej formy	556
1. Ujęcie umyślności w polskich kodyfikacjach karnych	556
2. Istota umyślności	558
3. Odmiany umyślności	566
A. Zamiar bezpośredni	566
B. Odmiany zamiaru bezpośredniego	568
C. Zamiar ewentualny. Teoretyczne próby wyjaśnienia istoty zamiaru ewentualnego	581
D. Istota zamiaru ewentualnego	588

E. Tak zwany zamiar <i>quasi</i> -ewentualny	590
F. Inne postacie zamiaru	592
III. Nieumyślność	593
1. Ujęcie nieumyślności w polskich kodyfikacjach karnych	593
2. Elementy wspólne dla odmian nieumyślności	602
A. Brak zamiaru	602
B. Popelnienie czynu zabronionego	603
C. Naruszenie zasad ostrożności	603
D. Związek przyczynowy pomiędzy popelnieniem czynu zabronionego a naruszeniem zasad ostrożności.	612
3. Odmiany nieumyślności	613
A. Nieumyślność świadoma	613
B. Nieumyślność nieświadoma.	616
IV. Mieszane konstrukcje strony podmiotowej czynu zabronionego	623
1. Mieszane konstrukcje strony podmiotowej w polskich kodyfikacjach karnych	623
2. Rodzaje mieszanych konstrukcji strony podmiotowej czynu zabronionego.	628
A. Klasyczna <i>culpa dolo exorta</i>	628
B. Inne postaci mieszanej i rozszerzonej strony podmiotowej	635
3. Charakter prawny czynu opartego na konstrukcji mieszanej strony podmiotowej	640
§ 9. Wina w prawie karnym	646
I. Ewolucja pojęcia winy w dawnym prawie karnym	646
II. Teoretyczne koncepcje winy.	653
1. Teoria psychologiczna winy	653
A. Uwagi ogólne.	653
B. Odmiany teorii psychologicznych winy	657
C. Krytyka teorii psychologicznych winy	661
2. Teoria normatywna winy	665
A. Uwagi ogólne.	665
B. Odmiany teorii normatywnych winy	670
3. Relacyjne ujęcie winy	678
4. Funkcjonalne ujęcie winy	681
III. Ujęcie zagadnienia winy w polskim prawie karnym	682
1. Zagadnienie winy w obszarze prawa karnego w świetle Konstytucji RP z 1997 r.	682
2. Zagadnienie winy w polskich kodyfikacjach karnych	684
A. Problem winy w KK z 1932 r.	684
B. Zagadnienie winy w KK z 1969 r.	686
C. Zagadnienie winy w KK z 1997 r.	688
IV. Przesłanki przypisania winy	693
1. Podmiotowa zdolność do zawinienia	693
2. Rozpoznawalność bezprawności czynu	695
3. Normalna sytuacja motywacyjna	697
V. Funkcje winy w prawie karnym	699
1. Funkcja legitymizująca	699
2. Funkcje winy w zakresie wymiaru kary	700
VI. Wina w prawie karnym materialnym a wina w innych dziedzinach prawa.	704
1. Wina w prawie karnym a wina w prawie cywilnym.	704
2. Wina w prawie karnym materialnym a wina w prawie karnym procesowym	711

3. Zagadnienie winy na gruncie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych	712
§ 10. Zawinienie na przedpolu czynu zabronionego	716
I. Ekspozycja problemów	716
II. Wina „na przedpolu czynu zabronionego” a wina „czynu zabronionego”. Obiektywizacja odpowiedzialności karnej sprawców przestępstw popelnionych w warunkach zawinionej niepoczytalności	719
III. Formuła <i>actio libera in causa</i> i <i>Rauschdelikt</i> w polskim prawie karnym. Dopisek o próbach wykazania równoczesności zawinienia z popełnieniem czynu zabronionego przez sprawców, którzy samowyzbyli się zdolności do zawinienia	725
IV. O tzw. zawinionej niepoczytalności w ujęciu Kodeksu karnego z 1969 r. i 1997 r.	731
V. O subiektywnym przypisaniu czynu zabronionego, który popełniony został przez sprawcę w stanie jego zawinionej niepoczytalności.	733
Rozdział II. Formy stadialne popełnienia czynu zabronionego	743
§ 11. Uwagi ogólne	747
I. Wstęp	747
II. Kształtowanie się poglądów na temat odpowiedzialności karnej za usiłowanie.	748
1. Teorie uzasadniające karalność usiłowania.	749
A. Obiektywne (przedmiotowe) teorie usiłowania	749
B. Teorie subiektywne	753
C. Teorie dualistyczne i mieszane	755
III. Poglądy na temat karalności usiłowania w polskiej doktrynie prawa karnego	757
IV. Przygotowanie jako forma stadialna przestępstwa	761
§ 12. Usiłowanie	763
I. Usiłowanie udolne	763
1. Strona podmiotowa usiłowania udolnego	764
2. Strona przedmiotowa usiłowania udolnego	771
A. Bezpośredniość zmierzania do dokonania	771
B. Usiłowanie przez zaniechanie	779
C. Brak dokonania	784
3. Usiłowanie przestępstwa narażenia na niebezpieczeństwo	787
A. Usiłowanie przestępstwa konkretnego narażenia na niebezpieczeństwo.	789
B. Usiłowanie przestępstwa abstrakcyjnego narażenia na niebezpieczeństwo.	792
C. Usiłowanie podżegania i pomocnictwa jako typów narażenia na niebezpieczeństwo.	794
4. Usiłowanie przestępstwa charakteryzującego się dwoma lub więcej znamionami czasownikowymi	802
II. Usiłowanie nieudolne	803
1. Usiłowanie nieudolne jako szczególna postać usiłowania	804
2. Uzasadnienie karalności usiłowania nieudolnego.	808
3. Znamiona usiłowania nieudolnego	813
A. Strona podmiotowa usiłowania nieudolnego	813
B. Strona przedmiotowa usiłowania nieudolnego	814
III. Czyny żal	822
1. Dobrowolność jako warunek czynnego żalu	825
2. Odstąpienie od dokonania a zapobieżenie skutkowi (problem przestępstwa chybionego).	829

3. Dobrowolne odstąpienie od dokonania a usiłowanie chybione	831
4. Dobrowolne zapobiegnięcie skutkowi	832
5. Dobrowolne starania sprawcy o zapobieżenie skutkowi. Usiłowanie kwalifikowane	834
6. Czyny żal a usiłowanie nieudolne.	837
IV. Wymiar kary za usiłowanie.	838
1. Dyrektywy sądowego wymiaru kary a kara za usiłowanie.	838
2. Orzekanie innych środków karnych w razie skazania za usiłowanie	839
3. Wymiar kary za usiłowanie nieudolne	840
§ 13. Przygotowanie	841
I. Wstęp	841
II. Typizacja przygotowania	844
III. Znamiona przygotowania	852
1. Strona podmiotowa przygotowania	852
2. Strona przedmiotowa przygotowania	855
A. Przygotowanie w konfiguracji jednoosobowej	857
B. Przygotowanie w konfiguracji wieloosobowej	858
IV. Karalność przygotowania	864
1. Karalność przygotowania na podstawie klauzuli ogólnej.	864
2. Ograniczenie karalności przygotowania do niektórych form	865
3. Dobrowolne odstąpienie od przygotowania	868
4. Karalność przygotowania w przypadku bezkarności usiłowania	871
Rozdział III. Sprawstwo i współdziałanie w popełnieniu czynu zabronionego	873
§ 14. Rozwój koncepcji odpowiedzialności za współdziałanie	880
I. Uwagi wprowadzające	880
II. Rozwój modelowych koncepcji odpowiedzialności karnej za przestępne współdziałanie	887
III. Podstawy odpowiedzialności karnej za przestępne współdziałanie w niemieckim i austriackim kodeksie karnym jako przejaw ustawowego odzwierciedlenia koncepcji jednolitego sprawstwa oraz koncepcji udziału w cudzym przestępstwie	895
1. Teoretyczne podstawy odpowiedzialności karnej za przestępne współdziałanie na gruncie niemieckiego kodeksu karnego. Rozważania o zasadności twierdzenia zaliczającego tę regulację do modelu udziału w cudzym przestępstwie.	895
2. Teoretyczne podstawy odpowiedzialności karnej za przestępne współdziałanie na gruncie austriackiego kodeksu karnego. Rozważania o zasadności twierdzenia zaliczającego tę regulację do modelu jednolitego sprawstwa.	909
IV. Założenia polskiej koncepcji odpowiedzialności karnej za przestępne współdziałanie	921
§ 15. Formy sprawstwa i współsprawstwo	931
I. Uwagi wprowadzające	931
1. Normatywna istota sprawstwa oraz form sprawczego współdziałania w popełnieniu przestępstwa	931
2. Przyjmowane w doktrynie podziały odmian przestępnego współdziałania.	934
3. Normatywny charakter przepisów określających podstawy odpowiedzialności za przestępne współdziałanie.	937
II. Sprawstwo pojedyncze	944
1. Sprawstwo pojedyncze a odmiany współdziałania na tle regulacji Kodeksu karnego	944

2. Normatywna charakterystyka sprawstwa pojedynczego	949
III. Sprawcze postaci współdziałania	958
1. Współsprawstwo jako forma przestępnego współdziałania	958
2. Sprawstwo kierownicze	975
3. Sprawstwo polecające	989
§ 16. Niesprawcze postaci współdziałania	1002
I. Uwagi wprowadzające	1002
1. Normatywna charakterystyka regulacji odpowiedzialności karnej za niesprawcze postaci współdziałania w polskim systemie prawa karnego	1002
2. Strukturalna i dyrektywna charakterystyka przepisów dotyczących podżegania i pomocnictwa	1008
II. Podżeganie	1011
III. Pomocnictwo	1041
§ 17. Zasady odpowiedzialności za współdziałanie w popelnieniu przestępstwa indywidualnego	1067
I. Uwagi wprowadzające	1067
II. Podstawy odpowiedzialności za współdziałanie a możliwe sposoby rozwiązywania kwestii odpowiedzialności za współdziałanie w popelnieniu przestępstwa indywidualnego	1071
III. Ustawowe sposoby rozstrzygania podstaw odpowiedzialności za współdziałanie w popelnieniu przestępstwa indywidualnego	1073
IV. Teoretyczne modele podstaw odpowiedzialności za współdziałanie w popelnieniu przestępstwa indywidualnego	1084
V. Podstawy odpowiedzialności za niesprawcze postaci współdziałania w popelnieniu przestępstwa indywidualnego	1088
VI. Podstawy odpowiedzialności za sprawcze postaci współdziałania w popelnieniu przestępstwa indywidualnego	1093
Rozdział IV. Zbieg przepisów ustawy. Zagadnienia węzłowe	1105
§ 18. „Zbieg przepisów ustawy” w języku współczesnej karnistyki – objaśnienie terminu	1109
§ 19. Charakterystyka sytuacji zbiegu przepisów ustawy. Funkcja i status reguł wyłączenia wielości ocen	1117
§ 20. Katalog, podstawy i najistotniejsze aspekty stosowania reguł wyłączenia wielości ocen (pomijalny zbieg przepisów ustawy)	1133
§ 21. Niepomijalny zbieg przepisów ustawy oraz modele określania jego konsekwencji w ustawie karnej	1150
§ 22. Konsekwencje niepomijalnego zbiegu przepisów ustawy w obowiązującym ustawodawstwie oraz poprzednich stanach prawnych	1161
§ 23. Tożsamość (jedność) czynu jako elementarny warunek zbiegu przepisów ustawy	1171
Indeks rzeczowy	1191